

TUPSUVAIMUSTUS: kriitikute kiuste võidavad vägivallatud telekangelased südameid

Tupsud panevad tantsu lööma

Argipäeva õhtuti teleris trallavad teletupsud on kui laste oma seebi-seriaal, millest ei tohi nägemata jääda ükski osa. Värviliste olendite elu jälgides unustavad mudilased pooleks tunniks reaalse maailma.

MALLE PAJULA

Neljane Kristjan pabistab igal õhtul lasteaias, kas ema ikka jõuab talle enne teletupsude aega järele. Kui vanemad hiljaks jäävad, tuleb väike skandaal, mis lõpeb takso tellimisega, et poiss saaks kasvõi tupsusaate viimaseid kaadreid näha.

Kogu teletupsude vaatamise aja rahmeldab Kristjan televiisori ees – kisab Tinky Winky, Dipsy, Laa Laa ja Poga kooris algelisi hüüdlauseid, paitab nende kõhtu ja proovib nende tantsu ja kõnnakut järgi ahvida. "Nad on nii väikesed ja neil on tillukesed jalad," põhjendab tupsufänn oma eelistusi.

Äsja aastaseks saanud Mari-Liis räägib oma vanuse kohta juba päris palju, kindlalt kuuluvad tema sõnavarasse ka teletupsude nimed. "Vahel tatsab ta keset päeva minu juurde, telekava käes, ja nõuab tupsude moodi häälitsehes Dinky Winky," räägib Mari-Liisi ema.

Kristjani (4) lemmiktups on Po. Poiss satub teletegelase ettevõtmistest vahel nõnda suure vaimustusse, et kipub teda lausa ekraanil paitama.

MARKO MUMM

Vanemad kiidavad tupsude rahulikku meelt

Kuigi BBC menusaade on mõeldud nelja-aastastele ja väiksematele, lähevad ka Tallinna 48. lasteaia kuueaastaste silmad teletupsude nimesid kuuldes põlema. Nende sõnul on tupsusaate kõige vaimustavam osa see, kui kõik tegelased hüüavad kordamööda hüvastijätkuks "da-daa". Jüri Koppel naudib alati ka seda hetke, mil tupsude kõhus olevad televiisorid hakkavad pilti näitama. "Ainult see pidev kordamine tüütab ära," teatab Jüri. Rühmakaaslased lalisevad seepeale kogu oma koolieeliku väarikust unustades piiksuga häälega tupsude lemmikväljendeid.

Kooliajaks on nad otsustanud siiski tupsusaate vaatamise maha jätta ja karmima sisuga multifilmide manu asuda. Juba praegu võistlevad poiste jaoks omavahel ühel ja samal kellaajal näidatavad tupsud ja vapper mees MacGyver.

"Tegelikult on tupsud vaid rietatud näitlejad. Sellist jänestega maailma pole olemas," põhjendab Jüri oma kavatsust peagi tupsude vaatamisest loobuda. Kärt Krautmann peab seda igati mõistlikuks otsuseks, sest tema sõnul võtab televiisori vaatamine lastest kogu söödud C-vitamiini välja ja on ka silmadele kahjulik. "Ometi meeldib mu vanematele, et ma just teletupse vaatan," imestab ta.

Vanemad on mudilaste tupsuvaimustusega igati päri. Kuigi nad ei

erista värvilisi tegelasi nime järgi üksteisest ega tea midagi tupsukiselist, Po tõukerattast ega tolmu imevast No-Noost, meeldib neile saate vägivallatu sisu ja värvirõõmus telepilt.

Veidi alla kahe aasta vanuse tütre isa Aarne sõnul on "Teletupsud" lastesaade, millest pisikesed lõpuni aru saavad. "Täiskasvanute jaoks on saate sisu muidugi primitiivne ja kentsakavõitu. Vahel näidatakse seal ka videolõike, mis kajastavad selgelt lääneeuroopalikke tavasid, mis on mõistetavad vaid sealse ühiskonna kontekstis. Ometi olen veendunud tupsude positiivses mõjus, sest tütar elab saatele kõigest hingest kaasa ja püüab kõike ise järele teha," räägib Aarne. Tema hinnangul saavad lapsed tupsudest tõlketagi aru, nõnda võiksid teletegelased ekraanil valalt ka inglise keeles toimetada.

Lastesaadete autorid pahandavad

Ometi on neile lustlikele ja süüdimatult heatahtlikele teletegelastele osaks saanud palju suurte inimeste pahameelt. 9. märtsil Londonise lastesaadete teemalisele konverentsile kogunenud delegaadid väitsid, et tupsusaade ei arenda lapsi ega õpeta neile midagi kasulikku, kirjutab Daily Telegraph.

Norra televisiooni eelkooliealis-

te lastesaadete juht Ada Haug ütles, et nad loobuvad Taani eeskujul võimalusest osta "Teletupsude" sarja. "Lastel pole tehismaailmast ja beebikeelest midagi kasulikku õppida. Saates on vaid kordused, visuaalsus ja arhailised rituaalid," kritiseeris Haug. Tema hinnangul on tegemist ühe enim kasu saamise eesmärgil loodud lastesaatega.

Teletupsud ilmale toonud Radgoll Productionsi loomedirektor Anne Wood on Briti ajakirjanduses vastuseks rünnakutele selgitanud, et käsikirja autor, kõneterapeut Andy Davenport püüab panna saate tegelasi rääkima võimalikult levinud väikelaste häälistsustega. "Kuna beebikeel pahandab vanemaid, siis püüame lähiajal tupsukõne siiski täiskasvanulikumaks muuta," on Wood lubanud. Teksti ja pildikordused olevat siiski vajalikud, sest alla viieaastased lapsed ei suutvat korraga pilti vaadata ja teksti kuulata.

Woodi selgitusel katsetatakse igat tupsu kõhutelerist tulevat videolõiku laste peal. Kui valitud lõigud katsevaatajatele ei meeldi, ei lähe need ka eetrisse. "Väiksed inimesed saavad ju täiskasvanute maailmast, kus nad elavad, vaid osaliselt aru. Me püüame lastele maailma näidata nende enda vaatenurgast, nii tunnevad nad end selles turvalisemalt," usub Wood.

Tupsud teevad telesõltlaseks

VOLDEMAR KOLGA

psühholoog

Teletupsud on erinevalt paljudest lastele suunatud multifilmide kangelastest sümpaatselt rahumeelsed. Nii palju kui ma seda saadet olen vaadanud, pole ma seal vägivalda näinud. Kedagi ei lööda ega tambita nõnda, et tast vaid märg plekk järele jääb.

Olen teletupsude üle arutanud nii oma Pedagoogikaülikooli tudengitega kui küsinud laste arvamust. Positiivse küljena rõhutavad kõik nende naljakate tegelaste sõbralikkust ja heatahtlikkust. Loomulikult oli kõigile meelde jäänud ka pidev ühtede ja samade fraaside korrutamine. Iseenesest ei ole see taunitav, vaid tekitab stabiilsust, mis vastab lapse psüühikale – vajab ju laps enda ümber stabiilset ja turvalist maailma.

Samas leidsid tudengid, et tupsudel on ees nõnda heatahtlik näoilme, nagu nad oleksid mingist narkootilisest aineist pilves. Tupse jälgides jääb tõepoolest mulje, et nad viibi-

vad väljaspool meie maailma. Ebareaalsuse tunnet süvendavad kirevad ja intensiivsed värvid.

Tupsud on rõõmsad, rumalukesed ja lihtsameelsed. Neid kritiseeritakse palju, kuid ometi on nad endast mingi jälje inimestesse jätanud. Kummaline on see, et saade meeldib ka paljudele täiskasvanutele.

Siiski on tupsude juures üks halb asi – nad võivad lastes tekitada seriaalsõltuvust. Lapseast võib alguse saada jada, kus teletupsudele järgnevad igaõhtused noortesarjad ja lõpuks ehedad seebiseriaalid. Tupsud on laste seriaalimaailma tõmbamise esimeseks ja edukaks etapiks, sest saade on positiivse sisuga, mida inimesed tegelikult ju tahavadki. Inimesehakatis seob end nii televiisoriga ja ootab põnevil, mis järgmisel õhtul ta seriaalitegelastega juhtub.

Tupsud võivad endas kätkeada veel teistki ohtu. Nad on "nunnukesed", kes vajavad juhtimist. Seega ei õpeta see saade lapsele iseotsustamist.